

ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ*

ADMINISTRATIVE PROBLEMS STUDYING OF BUDDHIST WAY OF LIFE SCHOOL

พระมหาสุวัฒน์ สุขคำ

Phramaha Supawat Sukdam

นิรันดร์ จุลทรัพย์

Niran Chullasap

วันชัย ธรรมสัจการ

Wanchai Dhammasaccakarn

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

Hatyai University, Thailand

E-mail: spw2556@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ 2) เพื่อวิเคราะห์โรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และ 3) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 54 คน ได้แก่ 1) ผู้บริหารหรือผู้ดูแลโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 4 คน และ 2) ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบายการบริหาร 2) ด้าน การวางแผนการดำเนินการ 3) ด้านการนิเทศติดตามผล และ 4) ด้านปัญหาอุปสรรคในการบริหาร และข้อเสนอแนะ ระเบียบวิธีวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) และค่าร้อยละ (Percentage)

* Received 4 June 2019; Revised 27 June 2019; Accepted 27 June 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียน วิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับมากที่สุด สามารถดำเนินการผ่านเกณฑ์การประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คิดเป็นร้อยละ 97.59 และโรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับน้อยที่สุด ไม่สามารถดำเนินการได้ตามการประเมินอัตลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 63.62

2. ผลการวิเคราะห์โรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียน วิถีพุทธ รอบประเมิน 12 เดือน ปี 2560 ข้อมูลจาก ARS 7 (2) และ ARS 15 (1) ที่มีระดับคะแนนมากที่สุด แยกเป็นรายด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ด้านกิจกรรมวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับมากที่สุด ด้านกายภาพ ได้คะแนนการประเมินสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 99.35 และโรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับน้อยที่สุด ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนได้คะแนนการประเมินสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 78.00

3. ผลการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า สภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ได้สนองนโยบายจาก สพฐ. ของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนกลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ กำหนดให้เน้น การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาได้สนองนโยบายด้วยวิธีการกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายโรงเรียนวิถีพุทธ ครูผู้สอนและนักเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะผู้บริหาร การปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ปกครองและตัวแทนชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนและกิจกรรม วิถีพุทธ เข้าร่วมประชุมวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา และปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า การนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหา ในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชี้วัด มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม ผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันแต่ละรอบของการประเมิน นโยบายขาดความต่อเนื่อง และขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแล

ระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ขาดการเก็บข้อมูลแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียน ขาดการจัดระบบสารสนเทศ

การดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ในบางอัตลักษณ์โรงเรียน ไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงสมควรมีการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ใหม่เพื่อให้เข้ากับสังคมพหุวัฒนธรรม หรือควรเปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินอัตลักษณ์ โดยเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ มากกว่าการประเมินทางด้านกายภาพ

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, การบริหาร, โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

The objective of this research is 1) To compare schools with 29 identity assessment scores to become Buddhist way of life school. 2) To analyze schools that have 29 identity assessment scores to become Buddhist way of life school and 3) Administrative problems studying of Buddhist way of life school in Songkhla Province with the population used in the research totally 54 people, included 1) Executives or school administrators who applied to join with Buddhist way of life school totally 4 people and 2) People who are involved in the administration of Buddhist way of life school totally 50 people. The tools used in the research are structured in-depth interviews with 4 aspects are 1) Management policy 2) Planning Operation 3) Supervision, follow-up and 4) Problems and obstacles in administrative and suggestions, Research methodology by using Mixed Methods Research. Statistic used for finding tool quality is Content Validity and statistic used in research is Frequencies and Percentage

Research result found that:

1. The result of comparing schools with 29 identity assessment scores to become Buddhist way of life school found that schools with the highest score can proceed through the evaluation criteria with 29 identity assessment to become Buddhist way of life school accounted for 97.59 percent and the school with the lowest score can't proceed according to 29 identity assessment accounted for 63.62 percent

2. The analysis result of the school with 29 identity assessment scores to become Buddhist way of life school with assessment period 12 months, year 2017, Data from ARS 7 (2) and ARS 15 (1) with the highest score separated by aspects are Physical, Teaching and learning, Behavior of school administrators, teachers and students, Buddha's day activities and the promotion of Buddhist ways found that the school with the highest score for the Physical with the highest assessment score accounted for 99.35 percent and the school with the lowest score for Behavior of school administrators, teachers and students with the score assessment score accounted for 78 percent

3. The study results from in-depth interviews found that the administrative problem of Buddhist way of life school, Songkhla province. Office of Educational Service Area in each area has fulfilled the policy from Smart OBEC of Buddhist way of life school project in the strategy to proceed the process to make it achieve the objectives. Determined to emphasize moral development and ethics. School administrators have responded to the policy in the formulation of the strategic plan to achieve the goal of a Buddhist way of life school. Teachers and students participate in the planning of operations together with the management team. Performing the duties as planned and received cooperation from all parties in Duty. Parents and community representatives participate in the development of schools and Buddhist activities. Participated in

the planning meeting with the school board. And administrative problems of Buddhist way of life school, Songkhla Province found that the supervision, follow-up, evaluation of Office of Educational Service Area that still encountered the problem in some indicators identities still follow-up evaluation but lack of field work. Director or teachers who are responsible for the Buddhist way of life school do not care, do not see the importance of entering the assessment report through the system on schedule. Therefore, it cannot be done on time of assessment. Discontinuity policy and lack of budget of training and development for the responsible person who came to take care the system to understand the Buddhist way of life school project. Lack of data collection form of evaluation report from the school, lack of information system.

Operation according to 29 identities to become a Buddhist way of life school. In some identities the school cannot perform. Therefore, it is appropriate to revise and change the new identity in order to be compatible with the multicultural society or should change the identity assessment method by focusing on developing desirable characteristics of empirical students rather than Physical assessment.

Keywords: problems, administration, Buddhist way of life school

บทนำ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทย สามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำความเป็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลังครั้งอีกที่ ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จาก พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) อธิการบดี มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้ง

นิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก ในวันที่ 25 - 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ซึ่งถือว่าเป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถิพุทธเป็นครั้งแรกมีพระภิกษุและฆราวาส ผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมประชุมประมาณ 30 รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญของการ จัดโรงเรียนวิถิพุทธ และในวันที่ 1 - 4 เมษายน พ.ศ. 2546 เป็นการประชุมหารือครั้งที่ 2 มี พระภิกษุและฆราวาสรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินการต่อจาก หลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้วประมาณ 50 รูป/คน จากการประชุมใหญ่ 2 ครั้ง ทำให้ได้ข้อสรุป โรงเรียนวิถิพุทธในเรื่องสำคัญ คือ กรอบความคิดแบบโรงเรียนวิถิพุทธ และแนวทางการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธทางกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำ ระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียน การสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อ พัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้ คุณสมบัติของการเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง ตามความมุ่งหมายและหลักการ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มี จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551) ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธอันจะ เป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงมีความ จำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดยเริ่มจากกระแสการปฏิรูป การศึกษา ที่ได้รับความร่วมมือในภาครัฐและเอกชนปรับระบบการเรียนการสอนให้มีความ หลากหลาย เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข พุทธ ธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อ พัฒนากาย ความประพฤติจิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนิน ชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกมีความง่ายยากตั้งแต่เรื่องเบื้องต้น ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึงเรื่อง ที่ละเอียดซับซ้อนที่อยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้ โรงเรียนวิถิพุทธได้มีนโยบายให้ทุก โรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยสอดแทรกหลัก “คุณธรรม นำความรู้” ในทุกกลุ่มสาระการ เรียนรู้ จึงนับได้ว่าโรงเรียนในจังหวัดสงขลาที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธมีความ

พร้อม และบริบทเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการพุทธธรรมตาม วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

จากข้อมูลสถิติจำนวนโรงเรียนในจังหวัดสงขลา (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2560) มีทั้งหมด 503 โรงเรียน โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปี พ.ศ. 2560 ในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีจำนวน ทั้งหมด 216 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 42.94 ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 4 เขตพื้นที่การศึกษา คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 141 โรงเรียน มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 74 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.48 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1, 2560) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 127 โรงเรียน มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 78 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 61.42 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2, 2560) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 194 โรงเรียน มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 53 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 27.32 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3, 2560) และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 41 โรงเรียน มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 11 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 26.83 (สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา สงขลา เขต 16, 2560)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัด สงขลา จากรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใน ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา พบปัญหาในการดำเนินงานหลาย ๆ ด้าน ที่ทำให้ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธไม่ประสบผลสำเร็จ สืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการของเจ้าหน้าที่ ประจำเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในการให้ข้อมูลเท็จ ชี้แจง และติดตาม ผลการประเมินแต่ละรอบไม่ต่อเนื่อง จึงเป็นเหตุให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการไม่ได้ พัฒนา และดำเนินการให้บรรลุตามอัตลักษณ์ 29 ประการ ในระดับโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ในส่วนของผู้รับผิดชอบโครงการขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการ รายงานตัวชี้วัดตามอัตลักษณ์ 29 ประการ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธส่วนใหญ่

ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม และผู้บริหารสถานศึกษานับถือศาสนาอิสลาม จึงเป็นเหตุให้การดำเนินการตาม อัตลักษณ์ 29 ประการไม่ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดทางด้านกายภาพ นอกจากนี้ โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสมัครไปแล้วแต่ไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง และเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนมาก จึงทำให้ตัวชี้วัดบางตัวชี้วัด ไม่สามารถปฏิบัติได้ (สำนักงานศึกษาธิการสงขลา, 2560) อีกประการหนึ่ง โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ในบริบทพื้นที่สังคมพุทธวัฒนธรรม มีความหลากหลายในการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา การดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เมื่อประเมินผลการดำเนินโครงการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธแล้ว ไม่สามารถดำเนินการตามตัวชี้วัดนั้นได้ จึงเป็นเหตุให้โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการบางโรงเรียนมีผลคะแนนรวมอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน การดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ หากได้รับการพัฒนารูปแบบการบริหารใหม่ โดยได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ปฏิบัติการสอน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ตัวแทนชุมชนตลอดถึงผู้ปกครองแล้ว การดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธย่อมเกิดประโยชน์แก่นักเรียนมีความรู้ คู่คุณธรรมตามรูปแบบของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อวิเคราะห์โรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา และทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นแนวทางการวางนโยบาย และทำแผนกลยุทธ์ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดสงขลา รวมถึงสามารถขยายผลการวิจัยเรื่องรูปแบบบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

2. เพื่อวิเคราะห์โรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็น
โรงเรียนวิถีพุทธ 3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมี
ขอบเขตการวิจัยศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา
ประกอบด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 ประชากร ได้แก่

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารหรือผู้ดูแลโรงเรียนที่
สมัครเข้าร่วมโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ รองผู้อำนวยการ หรือศึกษานิเทศก์ ของสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 1-3 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 16 และ 2) ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ ผู้บริหาร
สถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

1.2.1 ผู้บริหารหรือผู้ดูแลโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 4 คน
ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการ หรือศึกษานิเทศก์ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา สงขลา เขต 1-3 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16

1.2.2 ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 50 คน
ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วย
วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นแบบมีโครงสร้าง และมีประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้ง
นี้ 4 ด้าน คือ ด้านนโยบายการบริหาร ด้านการวางแผนการดำเนินการ ด้านการนิเทศติดตาม
ผล และด้านปัญหาอุปสรรคในการบริหารและข้อเสนอแนะ ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิด

ทฤษฎีการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1-3 และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 จำนวน 4 คน และฉบับที่ 2-6 สัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน จำนวน 50 คน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.3 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่าง นำเสนอนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาปรับปรุง ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ

3.4 ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาของ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (IOC) เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้ว ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และนำไปเป็นเครื่องมือใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ถึงผู้บริหารสถานศึกษาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอเก็บข้อมูลจากวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

4.2 ส่งหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1-3 และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบดูแลการดำเนินงานโรงเรียนวิถียุทธ เพื่อขอสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4.3 ผู้วิจัยนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นด้านนโยบาย การบริหาร ด้านการวางแผนการดำเนินการ ด้านการนิเทศติดตามผล และด้านปัญหาอุปสรรคในการบริหาร และข้อเสนอแนะ ของสภาพการบริหารโรงเรียนวิถียุทธ จังหวัดสงขลา ที่ได้กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้วิธีการตารางแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และร้อยละ (Percentage) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 2 แบ่งเป็นโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินตนเองตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมากที่สุด และระดับน้อยที่สุด แล้วนำข้อมูลที่ได้ดังกล่าวมาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก 4 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบายการบริหาร 2) ด้านการวางแผนการดำเนินการ 3) ด้านการนิเทศติดตามผล และ 4) ด้านปัญหาอุปสรรคในการบริหารและข้อเสนอแนะ

5.2 ผู้วิจัยนำผลจากการวิจัยมาสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบโรงเรียน ที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีระดับมากที่สุด และระดับน้อยที่สุด โดยรวม การวิเคราะห์โรงเรียน ที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีระดับมากที่สุด และระดับน้อยที่สุด รายด้าน การเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีระดับมากที่สุด และระดับน้อยที่สุด ทั้ง 5 ด้าน โดยรวม และการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา เพื่อทราบสภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา และเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหา ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach 's Alpha Coefficient)

6.2 สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) และร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับมากที่สุด สามารถดำเนินการผ่านเกณฑ์การประเมิน อัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คิดเป็นร้อยละ 97.59 และโรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับน้อยที่สุด ไม่สามารถดำเนินการได้ตามการประเมินอัตลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 63.62

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ รอบประเมิน 12 เดือน ปี 2560 ข้อมูลจาก ARS 7 (2) และ ARS 15 (1) ที่มีระดับคะแนนน้อยที่สุด แยกเป็นรายด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ด้านกิจกรรมวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า โรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับน้อยที่สุด ด้านกายภาพ โรงเรียนที่ 1 มีคะแนน 26 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 92.86 โรงเรียนที่ 2-3 มีคะแนน 14 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50.00 โรงเรียนที่ 4 มีคะแนน 18 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 64.29 และโรงเรียนที่ 5 มีคะแนน 19 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 67.86 ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนที่ 1 มีคะแนน 15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75 โรงเรียนที่ 2 มีคะแนน 8 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 40 โรงเรียนที่ 3 และ 5 มีคะแนน 12 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 60 และโรงเรียนที่ 4 มีคะแนน 17 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85 ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน โรงเรียนที่ 1 และ 3 มีคะแนน 14 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 70 โรงเรียนที่ 2 มีคะแนน 16 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80 โรงเรียนที่ 4 มีคะแนน 19 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 95 และโรงเรียนที่ 5 มีคะแนน 16 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75 ด้านกิจกรรมวันพระ โรงเรียนที่ 1 มีคะแนน 9 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 56.25 โรงเรียนที่ 2 มีคะแนน 6 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 37.50 และโรงเรียนที่ 4-5 มีคะแนน 3 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 18.75 และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ โรงเรียนที่ 1 มีคะแนน 22 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 68.75 โรงเรียนที่ 2 มีคะแนน 16 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50 โรงเรียนที่ 3 มีคะแนน 18 คะแนน คิดเป็นร้อยละ

56.25 โรงเรียนที่ 4 มีคะแนน 27 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.38 และโรงเรียนที่ 5 มีคะแนน 24 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.00

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านนโยบายการบริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ได้สนองนโยบายโครงการโรงเรียนวิถีพุทธจาก สพฐ. ไว้ในแผนกลยุทธ์ มีการจัดประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ส่งหนังสือติดตาม และจัดทำข้อมูลของแต่ละโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้สนองนโยบายโดยกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการ และรองรับการประเมิน มีนโยบายให้นักเรียน และบุคลากรร่วมกันทำกิจกรรมตามหลักธรรมของศาสนา โดยเน้นในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ได้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนการบริหาร เพื่อบรรลุเป้าหมายโรงเรียนวิถีพุทธ นำนโยบายการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักบรรณานุกรมหลักวิถีพุทธ และหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้ ได้มอบหมายให้ครูดูแลรับผิดชอบดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ และติดตามพฤติกรรมของนักเรียน ครูผู้สอนได้เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ความสนใจในการปฏิบัติหน้าที่ผู้รับผิดชอบดูแลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร นักเรียน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธในโรงเรียนเป็นผู้นำ หรือได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมทางศาสนา ตัวแทนผู้ปกครอง มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และตัวแทนชุมชน มีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานและการทำกิจกรรมตามโครงการ ฯ ของสถานศึกษา

2. ด้านการวางแผนการดำเนินการ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตได้มีหนังสือแจ้งเตือนให้โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโรงเรียนวิถีพุทธรับทราบ และปฏิบัติในแต่ละรอบของการประเมินพบว่าผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงาน การประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันรอบของการประเมิน และนโยบายขาดความต่อเนื่อง และการขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้ ในส่วนผู้บริหารสถานศึกษา ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธในแผนปฏิบัติการประจำปี โรงเรียนมีปัญหาดำเนินการตามอัต

ลักษณะ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด และโรงเรียนมีข้อจำกัด ในการดำเนินการตามโครงการวิถีพุทธ เพราะขาดงบประมาณสนับสนุน ครูผู้สอน มีส่วนร่วมในการ วางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะผู้บริหาร การปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ตัวแทนผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนและกิจกรรมวิถีพุทธ ตัวแทนชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมประชุมวางแผน การดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา

3. ด้านการนิเทศติดตามผล พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ได้มอบหมายงานภาระหน้าที่ให้กับศึกษานิเทศก์หรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ นิเทศ ติดตามผลการประเมินไปยังโรงเรียน วิถีพุทธต่าง ๆ การนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชี้วัด เช่น การมีพระพุทธรูป การมีพระมาสอน การใส่ชุดขาว การสอบธรรมศึกษา และการรับประทานอาหารมังสวิรัต มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตามสอบถามถึงผลการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ติดตามการดำเนินการตามโครงการวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนมีปัญหาการดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด และโรงเรียนมีข้อจำกัด เพราะขาดงบประมาณสนับสนุน ครูผู้สอน ได้รับการอบรม ชี้แจงนิเทศ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ติดตามการนิเทศสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ นักเรียน ได้รับการอบรม ชี้แจงให้ความรู้เรื่องการนิเทศ การรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธ มีส่วนร่วมในการทำให้โรงเรียนบรรลุผลการประเมินอัตลักษณ์ด้านต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ตัวแทนผู้ปกครอง บางส่วนได้รับการอบรม ชี้แจงให้ความรู้เกี่ยวกับการรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมใน การพัฒนาอัตลักษณ์ ตัวแทนชุมชน บางส่วนไม่ได้มีส่วนร่วมในการนิเทศติดตามผล ไม่ทราบผลการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ แต่ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาอัตลักษณ์

4. ด้านปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและข้อเสนอแนะ พบว่า นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ขาดความต่อเนื่อง จึงทำให้ขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้าน

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ การประเมินอัตลักษณ์ไม่ควรเน้นแต่เอกสาร ควรเน้นลงพื้นที่ดูสภาพจริง ควรปรับอัตลักษณ์ใหม่ ให้เหมาะสมกับสังคมพหุวัฒนธรรม ขาดการกระตุ้นเตือน ขาดการช่วยเหลือโรงเรียน และขาดการติดตาม การประเมิน และเป็นโครงการที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจและควรมีการแนะนำ ฝึกหัด เพิ่มเติมความรู้แก่ผู้รับผิดชอบโครงการผู้บริหารสถานศึกษาเสนอแนะว่าผู้บริหารจากเขตพื้นที่การศึกษาควรลงมานิเทศ ชี้แจง แก่ครูผู้รับผิดชอบโครงการและควรประเมินผลผลิตคือนักเรียนมากกว่าที่จะประเมินอัตลักษณ์ ครูผู้สอน เสนอแนะว่าควรมีความชัดเจนในเรื่องของการตีค่าหรือประเมินอัตลักษณ์ มีกระบวนการการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของโครงการอย่างเป็นระบบ และควรมีพระที่มีความรู้ความสามารถมาสอนประจำ นักเรียน อยากให้มีห้องจริยธรรม แหล่งความรู้ทางศาสนาพุทธประจำโรงเรียน ตัวแทนผู้ปกครอง เสนอแนะว่าควรเน้นอัตลักษณ์ที่ทำให้นักเรียนสนใจธรรมมากขึ้น ควรมีพระมาสอนประจำ ตัวแทนชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการของโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ และเห็นว่าอัตลักษณ์บางประการไม่สามารถปฏิบัติได้ เช่น การทานอาหารมังสวิริติ

อภิปรายผล

การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบและวิเคราะห์โรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ และศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา จึงสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

ผลเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ในโรงเรียน ที่มีผลคะแนนระดับมากที่สุด สามารถดำเนินการผ่านเกณฑ์การประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ และโรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับน้อยที่สุด ไม่สามารถดำเนินการได้ตาม การประเมินอัตลักษณ์ ซึ่งสาเหตุสืบเนื่องมาจากโรงเรียนดังกล่าวได้ตั้งอยู่ที่ของสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม และผู้บริหารสถานศึกษานับถือศาสนาอิสลาม จึงเป็นเหตุให้การดำเนินการ

ตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดทางด้านกายภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3, 2560)

ผลการวิเคราะห์โรงเรียนที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ รอบประเมิน 12 เดือน ปี 2560 ข้อมูลจาก ARS 7 (2) และ ARS 15 (1) ที่มีระดับคะแนนมากที่สุด แยกเป็นรายด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ด้านกิจกรรมวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธพบว่า โรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับมากที่สุด สามารถดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกายภาพ ได้คะแนน การประเมินสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระประวิทย์ สมสนุก และคณะ (พระประวิทย์ สมสนุก และคณะ, 2549) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานนวัตกรรม การจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพร บำรุงผล (อัมพร บำรุงผล, 2549) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธดีเด่นและวิถีพุทธทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก และโรงเรียนที่มีผลคะแนนระดับน้อยที่สุด สามารถดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ได้คะแนนการประเมินสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับพัชรพร เทติธรรมไพศาล (พัชรพร เทติธรรมไพศาล, 2550) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ กว้างไกลให้ความสำคัญด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการปฏิบัติงานและด้านคุณธรรม ควรให้คำปรึกษาที่ดีแก่บุคลากรพยายามกระตุ้นการทำงานของบุคลากรอยู่เสมอและต้องปรับตนให้เข้ากับบุคลากรในโรงเรียนและบุคคลภายนอกได้ดี ควรมีการจัดระบบการบริหารงานที่ชัดเจน จัดให้มีการนิเทศ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ และมีการสร้างแบบแผนวัฒนธรรมที่ดีปฏิบัติสืบทอดกันไปในโรงเรียน จึงจะทำให้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐ

กิตติ์ ศรีสันต์ (ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์, 2548) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ตามแนวการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ ด้านศักยภาพ สภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการและเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงใต้และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนวิถิพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคลากร คือ ครูก่อน ครูต้องเป็นครูวิถิพุทธจริง ๆ หรือไม่ก็จะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันกับเด็กนักเรียน

ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ได้สนองนโยบายโครงการโรงเรียนวิถิพุทธจาก สพฐ. ไว้ในแผนกลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้กำหนดให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการปฏิบัติ ตามแผนกลยุทธ์โดยกำหนดให้เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ ส่งหนังสือติดตาม จัดทำข้อมูลของแต่ละโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้สนองนโยบายโดยกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการ และรองรับการประเมิน มีนโยบายให้นักเรียน และบุคลากรร่วมกันทำกิจกรรมตามหลักธรรมของศาสนา โดยเน้นในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ได้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนการบริหาร เพื่อบรรลุเป้าหมายโรงเรียนวิถิพุทธ ครูผู้สอน มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะผู้บริหาร การปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ นักเรียน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมวิถิพุทธในโรงเรียนเป็นผู้นำ หรือได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมทางศาสนา ตัวแทนผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนและกิจกรรมวิถิพุทธ และเห็นว่าแผนการดำเนินการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษาสามารถปฏิบัติได้ ตัวแทนชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมประชุมวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา

ปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา การนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชีวิต เช่น การมีพระพุทธรูป การมีพระมาสอน การใส่ชุดขาว การสอบธรรมศึกษา และการรับประทานอาหารมังสวิรัต มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม ผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถิพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึง

ทำให้ไม่ทันรอบของการประเมิน และนโยบายขาดความต่อเนื่อง และการขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้ ไม่ได้เก็บไฟล์งานแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียนไว้ จึงไม่มีการจัดระบบสารสนเทศ โรงเรียนมีปัญหาดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ ไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด การประเมินอัตลักษณ์ไม่ควรเน้นแต่เอกสาร ควรเน้นลงพื้นที่ดูสภาพจริง ควรปรับอัตลักษณ์ใหม่ ให้เหมาะสมแก่สังคมพหุวัฒนธรรม

สรุป

การดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ในบางอัตลักษณ์ โรงเรียน ไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงสมควรมีการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ใหม่เพื่อให้เข้ากับสังคมพหุวัฒนธรรม หรือควรเปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินอัตลักษณ์ โดยเน้นการพัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ มากกว่าการประเมินทางด้านกายภาพ และผู้บริหารควรให้ความสำคัญและจริงจังกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้โรงเรียนได้ผ่านเกณฑ์ การประเมินตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดกิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น การสวดมนต์สรภัญญะ การไหว้พระสวดมนต์เป็นเพียงอย่างย่อ และทำบุญตักบาตรในวันพระ กิจกรรมนักเรียนควรเป็นกิจกรรมที่ครูกับนักเรียนร่วมกันจัดขึ้น ตามความสนใจและความถนัด มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่ก่อประโยชน์กับนักเรียนโดยตรง เพื่อพัฒนานักเรียนทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของโรงเรียนด้วย

1.2 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการนิเทศติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยจัดตั้ง คณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา จัดให้มีการประชุม สัมมนาเพื่อชี้แจงผู้ปกครองถึงแนวทางการดำเนินงานตามหลักไตรสิกขา รวมถึง

เปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นร่วมด้วย ตลอดจนเชิญผู้นำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมาร่วมประชุมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการให้เข้าใจถึงแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาความรู้สภาวะทางธรรม หรือจิตใจแก่บุคลากรและนักเรียน โดยการอบรมปฏิบัติธรรมเพื่อปลูกฝังให้บุคลากรมีจิตใจที่ตั้งมั่นในศีลธรรม มีศรัทธา พร้อมทั้งจะเรียนรู้และเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนสร้างแรงจูงใจ โดยการให้รางวัลหรือเกียรติบัตรสำหรับผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จัดประชุมผู้ปกครอง นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข นำเอาข้อ ปรับปรุงหรือชี้แนะที่ได้นั้นมาพัฒนางานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป พร้อมกันนี้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นความเป็นวิถีพุทธ มีการจัดสถานที่ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมให้ครูและนักเรียนอย่างพอเพียง

1.5 คณะกรรมการสถานศึกษา ควรขอความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนเข้ามาใช้ เช่น การเทศนา การจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่เน้นการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ มีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงประกอบการเรียนรู้ พัฒนาครูผู้สอนให้เข้าถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อให้ซึมซับและค่อย ๆ ยอมรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบวิถีพุทธ

1.6 คณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายการสร้างสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อความพร้อมในการเรียนรู้ รวมถึงขอความร่วมมือจากองค์กรศาสนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมวิถีพุทธของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นควรดำเนินการเป็นกิจวัตร และจัดตั้งผู้รับผิดชอบและประเมินผลด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 เนื่องจากพบว่ามีปัญหาเรื่องการขาดงบประมาณในการบริการโรงเรียนวิถีพุทธ จัดบรรยากาศโรงเรียนวิถีพุทธ แหล่งเรียนรู้ และกิจกรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร

ควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนในการพัฒนา ปรับปรุง การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธให้พอเพียงกับการพัฒนา

2.2 เนื่องจากพบว่าครูไม่ได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรวางแผนกำหนดนโยบาย สนับสนุนให้ครูได้รับการอบรมอย่างทั่วถึง เพื่อให้ครูรวมทั้งบุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจและมีแนวปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ตระหนักถึงความสำคัญ ศรัทธา และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมากขึ้น

2.3 เนื่องจากพบว่า การให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญต่อครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนนั้นน้อย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักไตรสิกขา โดยสนับสนุนครูพระสอนศีลธรรมให้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน จัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ พร้อมทั้งจัดหาสื่อ อุปกรณ์และค่าพาหนะให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

2.4 เนื่องจากพบว่าขาดการนิเทศติดตามผลการรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมจัดทำแผนปฏิบัติการ/โครงการ กิจกรรม มีการประชุม สัมมนา เพื่อสร้างความร่วมมือทุกฝ่ายมีระบบนิเทศ ติดตาม กำกับ ดูแล มีการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อนำผลมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2.5 ควรนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ และความประพฤติ พร้อมบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักพุทธธรรมอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อการวิจัยต่อไป ดังนี้

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์อย่างเจาะลึก ในบริบทของสถานศึกษา ที่เป็นสถานศึกษาคุณธรรมชั้นนำหรือโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานถึงกระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ รวมถึงนักเรียนได้รับความพึงพอใจสูงสุดด้วย

3.2 ควรศึกษาถึงแนวทางในการสร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อทราบกระบวนการพัฒนาในการดำเนินกิจกรรม การยอมรับ การเปลี่ยนนวัตกรรม รูปแบบการศึกษาแนวใหม่ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูป การศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรม ซึ่งจะส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างบูรณาการ อีกทั้ง สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันด้วย

3.3 ควรศึกษาประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธที่เข้าร่วม โครงการเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดการรูปแบบการบริหาร การศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

3.4 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการ พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน เขตภาคใต้

3.5 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในพื้นที่บริบทสังคม พหุวัฒนธรรม

3.6 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้าน จริยธรรม แก่นักเรียนตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

3.7 ควรมีการศึกษาวิจัย เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินการ และรูปแบบการบริหาร ของโรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียน วิถีพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. (2551). กรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 9 ตามมติคณะรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์. (2548). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน ภาคตะวันออก. มหาคณิศจิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พระประวิทย์ สมสนุก และคณะ. (2549). การศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พัชรพร เทิดธรรมไพศาล. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนวิสุทธิพุทธการวิเคราะห์เชิงปริมาณและคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1. (2560). รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ประจำปี 2560. สงขลา. สงขลา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. (2560). รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ประจำปี 2560. สงขลา. สงขลา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. (2560). รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ประจำปี 2560. สงขลา. สงขลา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา.
- สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาสงขลา เขต 16. (2560). รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ประจำปี 2560. สงขลา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา.
- สำนักงานศึกษาธิการสงขลา. (2560). รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ประจำปี 2560. สงขลา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2560). ข้อมูลโรงเรียนวิสุทธิพุทธจังหวัดสงขลา. เรียกใช้เมื่อ 30 ธันวาคม 2560 จาก : <http://www.vitheeбуд्धा.com>.
- อัมพร บำรุงผล. (2549). การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.